

Załącznik
do uchwały Nr CCLVIII/5064/2018
Zarządu Województwa Lubelskiego
z dnia 20 marca 2018 r.

**Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
w Lublinie**

**Wojewódzki program poszerzenia, zróżnicowania
i unowocześniania pomocy i oparcia społecznego dla osób
z zaburzeniami psychicznymi w zakresie pomocy i oparcia
społecznego na lata 2018 - 2022**

Lublin, marzec 2018 r.

Spis treści

Wykaz skrótów.....	3
Wstęp	4
I. Diagnoza obszaru objętego Wojewódzkim programem poszerzenia, zróżnicowania i unowocześniania pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi w zakresie pomocy i oparcia społecznego.....	6
a) Infrastruktura socjalna dla osób z zaburzeniami psychicznymi w województwie lubelskim	8
b) Pomoc świadczona osobom z zaburzeniami psychicznymi przez ośrodki pomocy społecznej.....	15
c) Pomoc świadczona osobom z zaburzeniami psychicznymi przez powiatowe centra pomocy rodzinie	18
d) Pomoc świadczona osobom z zaburzeniami psychicznymi przez organizacje pozarządowe	21
e) Działania samorządu województwa na rzecz osób z zaburzeniami psychicznymi	22
f) Podsumowanie części diagnostycznej.....	24
II. Analiza SWOT	26
III. Cel strategiczny i cele operacyjne Programu na lata 2018 – 2022	28
IV. Wskaźniki realizacji Programu.....	33
V. Zasady realizacji Programu.....	35
Spis tabel i wykresów	36

Wykaz skrótów:

WHO – Światowa Organizacja Zdrowia

WTZ – warsztat terapii zajęciowej

ZAZ – zakład aktywności zawodowej

DPS – dom pomocy społecznej

ŚDS – środowiskowy dom samopomocy

OPS – ośrodek pomocy społecznej

OZPS – Ocena Zasobów Pomocy Społecznej

PCPR – powiatowe centrum pomocy rodzinie

MRPiPS – Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

OIK – ośrodek interwencji kryzysowej

PFRON – Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

Wstęp

Poprawa jakości życia osób z zaburzeniami psychicznymi, zarówno w zakresie bytowym, jak i w aspekcie pomocy środowiskowej, od dawna zajmuje szczególne miejsce w polityce Samorządu Województwa Lubelskiego. Działania w tym obszarze wynikają z ustawy o pomocy społecznej, ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, a także ustawy o ochronie zdrowia psychicznego. Określa je również Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014 -2020 oraz Regionalny Program Ochrony Zdrowia Psychicznego dla województwa lubelskiego na lata 2018-2022.

Wojewódzki program poszerzenia, zróżnicowania i unowocześniania pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi w zakresie pomocy i oparcia (zwany dalej Programem) powstał na podstawie zapisów Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 8 lutego 2017 r. Instytucją odpowiedzialną za opracowanie Programu i jego realizację jest Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie.

Program został opracowany przez Zespół powołany Zarządzeniem nr 40/2017 Dyrektora Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie z dnia 7 listopada 2017 r. W skład Zespołu weszli pracownicy Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie. W pracach nad Programem uczestniczyli przedstawiciele: Departamentu Zdrowia i Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego, Wydziału Polityki Społecznej Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego, Miejskiego Centrum Pomocy Rodzinie w Zamościu, Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Zamościu, Domu Pomocy Społecznej w Ryżkach, Domu Pomocy Społecznej w Teodorówce, Środowiskowego Domu Samopomocy w Łęcznej, Puławskiego Stowarzyszenia Ochrony Zdrowia Psychicznego, Charytatywnego Stowarzyszenia Niesienia Pomocy Chorym „Misericordia” i Lubelskiego Stowarzyszenia Ochrony Zdrowia Psychicznego. Zespół opracował cele, kierunki działań i zasady realizacji Programu. Następnie dokument konsultowano z przedstawicielami instytucji publicznych i sektora pozarządowego, zajmującymi się organizacją wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

Celem Programu jest zapewnienie osobom z zaburzeniami psychicznymi wielostronnej i powszechnie dostępnej pomocy oraz opieki niezbędnej do życia w środowisku rodzinnym i społecznym. W zakresie pomocy osobom z zaburzeniami psychicznymi przewiduje się dalsze upowszechnianie środowiskowego modelu zróżnicowanych form pomocy.

Wojewódzki program poszerzenia, zróżnicowania i unowocześniania pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi w zakresie pomocy i oparcia społecznego na lata 2018 - 2022

Dokument składa się ze wstępu, diagnozy obszaru objętego Programem, analizy SWOT, celów i kierunków rozwoju systemu wsparcia. Określa wskaźniki monitorujące realizację działań oraz sposób aktualizacji zapisów programowych.

Mamy nadzieję, że realizacja działań zawartych w Programie przyczyni się do poprawy jakości życia osób z zaburzeniami psychicznymi i ich rodzin, tym samym dając im szansę na pełne funkcjonowanie w życiu społecznym.

I. Diagnoza obszaru objętego Wojewódzkim programem poszerzenia, zróżnicowania i unowocześniania pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi w zakresie pomocy i oparcia społecznego

Według ustawy o ochronie zdrowia psychicznego z dnia 19 sierpnia 1994 roku osoba z zaburzeniami psychicznymi to:

1. osoba chora psychicznie (wykazująca zaburzenia psychotyczne),
2. upośledzona umysłowo,
3. wykazująca inne zakłócenia czynności psychicznych, które zgodnie ze stanem wiedzy medycznej zaliczane są do zaburzeń psychicznych, a osoba ta wymaga świadczeń zdrowotnych lub innych form pomocy i opieki niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym i społecznym¹.

Zdrowie psychiczne to dobrostan psychiczny, fizyczny i społeczny człowieka według definicji przyjętej w 1948 roku w konstytucji Światowej Organizacji Zdrowia (WHO)². Dobrostan to nie tylko brak procesu chorobotwórczego, ale także świadomość jednostki o własnym możliwościach. Zdrowie psychiczne nierozzerwalnie związane jest z prawidłowym funkcjonowaniem jednostki w życiu społecznym.

Choroba psychiczna natomiast definiowana jest jako: „zaburzenie psychiczne charakteryzujące się zmianami chorobowymi w zakresie: świadomości, myślenia, intelektu, woli, uczuć, działania i innych funkcji psychicznych prowadzącymi do znacznych niekiedy zaburzeń zachowania w środowisku społecznym”³.

Choroby psychiczne postrzegane są, jako jedno z coraz powszechniejszych schorzeń i w przyszłości staną się głównym problemem medycyny. W opinii Światowej Organizacji Zdrowia ponad 25% populacji na świecie cierpi na różnorodne zaburzenia psychiczne⁴. WHO przewiduje, że w 2020 r. depresja będzie, po chorobie niedokrwiennej serca, drugą najczęstszą przyczyną śmierci ludzi na całym świecie. Przyczyn takiego stanu rzeczy upatruje się przede wszystkim w coraz szybszym tempie życia i wysokim poziomie stresu. Także w Polsce odnotowano coraz wyższe wskaźniki zachorowalności na choroby psychiczne⁵.

¹ <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19941110535>.

² Grażyna Herczyńska, *Badania naukowe w zakresie zdrowia psychicznego w Polsce u progu XXI wieku*, w: *Postępy Psychiatrii i Neurologii* 2007; 16 (1): 9.21, str. 13.

³ *Encyklopedyczny słownik psychiatrii* pod red. Prof. dr L. Korzeniowskiego i doc. dr S. Puzyńskiego, Warszawa 1978.

⁴ Wiesław Skrzyński, *Wybrane zagadnienia psychologii klinicznej*, Warszawa 2011.

⁵ CBOS, *Zdrowie psychiczne Polaków*, Warszawa 2012.

W przeciwieństwie do chorób psychicznych inaczej klasyfikuje się upośledzenie umysłowe, które przede wszystkim nie jest chorobą, ale stanem trudnym do zdefiniowania ze względu na szeroki zakres zaburzeń, jakie może obejmować. Na ten stan mogą składać się zaburzenia myślenia, uwagi, pamięci, emocjonalności, motywacji, zaburzenia zachowania, a także zaburzenia sprawności motorycznej oraz somatyczne. Istota upośledzenia umysłowego sprowadza się do zaburzeń lub zatrzymania rozwoju intelektualnego, którym mogą towarzyszyć zaburzenia zachowań adaptacyjnych oraz wiele innych. Ze względu na złożoność składowych upośledzenia umysłowego, ocenia się je najczęściej według kryteriów lekarskich, ewolucyjnych, społecznych, pedagogicznych i psychologicznych⁶.

Wśród innych zakłóceń czynności psychicznych, niezaliczanych do chorób psychicznych, można wymienić różnego rodzaju anomalie osobowości (psychopatie) dotyczące sfery emocjonalnej. Mogą być one np. wynikiem chorób wieku starczego (choroba Alzheimera), a także wynikiem chorób mózgu (nowotwory), jak również innych chorób, np. cukrzycy. Zakłócenia czynności psychicznych mogą być też wynikiem zatrucia organizmu (np. alkoholem lub innymi środkami odurzającymi), a także przełomów biologicznych (pokwitania, przekwitania, menstruacji, ciąży). Do tego typu zakłóceń należy zaliczyć działanie pod wpływem hipnozy⁷.

Sposób funkcjonowania osób z zaburzeniami psychicznymi w środowisku w dużej mierze zależy od postaw społeczności lokalnych wobec samych chorujących. Począwszy od lat sześćdziesiątych XX wieku nastąpiła poprawa w postrzeganiu osób z zaburzeniami psychicznymi.⁸ Wciąż jednak dzieje się zbyt mało w zakresie poszanowania praw i godności osób chorujących psychicznie i nadal należy pracować nad zmianą świadomości o zaburzeniach psychicznych.⁹ Jak wskazują badania, znaczna większość mieszkańców województwa lubelskiego zetknęła się z osobami z zaburzeniami psychicznymi. Mimo to, sposoby określania osób chorujących mają częściej wydźwięk pejoratywny niż neutralny. Nasilony dystans społeczny ze strony ludzi zdrowych może powodować marginalizację osób chorujących i utrwalać ich wykluczenie społeczne. Wraz ze wzrostem poziomu wykształcenia i zamożności zmniejsza się dystans względem osób z zaburzeniami psychicznymi i zwiększa

⁶ Maciej Dziuban, „Prawo a niepoczytalność”, <http://www.psychologia.net.pl/artykul.php?level=295>, dostęp dnia 06.12.2017 r.

⁷ Tamże.

⁸ „Postawy mieszkańców Lubelszczyzny wobec zaburzeń psychicznych i osób z zaburzeniami psychicznymi”, Badanie na zlecenie Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie opracowane przez MilwordBrown na podstawie ankiet przeprowadzonych wśród mieszkańców województwa lubelskiego w 2013 roku, s.8.

⁹ Raport Rzecznika Praw Obywatelskich „Ochrona zdrowia psychicznego w Polsce: wyzwania, plany, bariery, dobre praktyki”, Warszawa 2014, s. 45.

się otwartość w ich kierunku.¹⁰ Stąd też ogromna nadzieja w edukacji, zwłaszcza tej wykorzystującej bezpośredni kontakt z osobą chorującą¹¹.

Istotnym elementem dla efektywności realizowanych działań jest wsparcie szkoleniowe kadry pracującej z osobami, u których zdiagnozowano zaburzenie psychiczne. Praca terapeutów środowiskowych, czy pracowników socjalnych, może wiązać się z poczuciem frustracji i wypaleniem zawodowym. Udzielanie pomocy osobom z zaburzeniami psychicznymi przebiega bardzo często w warunkach naruszających prawa ludzkie i poczucie godności chorych.¹² Długoterminowa i intensywna praca terapeutyczna powinna być stale wspierana projektami szkoleniowymi i superwizyjnymi¹³.

Poniżej przedstawiono szczegółową analizę dotyczącą infrastruktury, a także pomocy świadczonej przez ops, pcpr, organizacje pozarządowe oraz Samorząd Województwa Lubelskiego.

a) Infrastruktura socjalna oraz usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi w województwie lubelskim.

Pozamedyczne zaplecze instytucjonalne dla osób z zaburzeniami psychicznymi stanowi istotny element oparcia społecznego. Do infrastruktury społecznej w tym zakresie zalicza się:

- **domy pomocy społecznej (DPS)** – przeznaczone dla osób wymagających całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, które nie mogą samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu i którym nie można zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych¹⁴;

- **ośrodki wsparcia** – jednostki organizacyjne pomocy społecznej dziennego pobytu zapewniające częściową opiekę i pomoc w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych. „Ośrodkami wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi są: **środowiskowy dom samopomocy** lub **klub samopomocy** dla osób z zaburzeniami psychicznymi, które w wyniku upośledzenia niektórych funkcji organizmu lub zdolności adaptacyjnych wymagają

¹⁰ „Postawy mieszkańców Lubelszczyzny wobec zaburzeń psychicznych...”, s.20-25.

¹¹ Raport Rzecznika Praw Obywatelskich „Ochrona zdrowia...”, s. 46.

¹² Raport Rzecznika Praw Obywatelskich „Ochrona zdrowia psychicznego w Polsce: wyzwania, plany, bariery, dobre praktyki”, Warszawa 2014, s. 53 i 67.

¹³ Tamże, s. 53.

¹⁴ <https://www.mpips.gov.pl/pomoc-spoeczna/formy-udzielanej-pomocy/dom-pomocy-spoecznej/>, dostęp dnia 06.12.2017 r.

pomocy do życia w środowisku rodzinnym i społecznym, w szczególności w celu zwiększania zaradności i samodzielności życiowej, a także ich integracji społecznej¹⁵;

- **usługi opiekuńcze** zapewniają pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, (opieka higieniczna, pielęgnacja zalecona przez lekarza), a także (o ile to możliwe) zapewnienie kontaktów z otoczeniem, natomiast **specjalistyczne usługi opiekuńcze** to pomoc dostosowana do szczególnych potrzeb, które wynikają z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności i udzielana jest przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym¹⁶;

- **mieszkania chronione** – pod opieką specjalistów przygotowują do prowadzenia samodzielnego życia i funkcjonowania w środowisku, w integracji ze społecznością lokalną¹⁷;

- **ośrodki interwencji kryzysowej (OIK)** – świadczą specjalistyczne usługi (w tym psychologiczne, prawne, hotelowe), „które są dostępne przez całą dobę osobom, rodzinom i społecznościom będącym ofiarami przemocy lub znajdującym się w innej sytuacji kryzysowej – w celu zapobieżenia powstawania lub pogłębiania się dysfunkcji tych osób, rodzin lub społeczności¹⁸;

- **warsztaty terapii zajęciowej (WTZ)** – „wyodrębnione organizacyjnie i finansowo placówki stwarzające osobom niepełnosprawnym niezdolnym do podjęcia pracy możliwość rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskania lub przywracania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia¹⁹;

- **zakłady aktywności zawodowej (ZAZ)** - są wyodrębnionymi organizacyjnie i finansowo jednostkami tworzonymi w celu zatrudnienia osób niepełnosprawnych zaliczonych do znacznego stopnia niepełnosprawności oraz zaliczonych do umiarkowanego stopnia

¹⁵ <https://www.mpips.gov.pl/pomoc-spoeczna/formy-udzielanej-pomocy/osrodek-wsparcia/>, dostęp dnia 06.12.2017 r.

¹⁶ <https://www.mpips.gov.pl/pomoc-spoeczna/formy-udzielanej-pomocy/uslugi-opiekuncze-i-specjalistyczne-uslugi-opiekuncze/>, dostęp dnia 06.12.2017 r.

¹⁷ <https://www.mpips.gov.pl/pomoc-spoeczna/formy-udzielanej-pomocy/mieszkanie-chronione/>, dostęp dnia 06.12.2017 r.

¹⁸ <https://www.mpips.gov.pl/pomoc-spoeczna/instytucje-pomocy-spoecznej/jednostki-organizacyjne/>, dostęp dnia 06.12.2017 r.

¹⁹ Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych z dnia 27 sierpnia 1997 r.

niepełnosprawności, u których stwierdzono autyzm, upośledzenie umysłowe lub chorobę psychiczną²⁰.

Liczba **domów pomocy społecznej** dla osób z zaburzeniami psychicznymi od kilku lat pozostaje na tym samym poziomie. Na terenie województwa lubelskiego w roku 2016 funkcjonowało ogółem 26 domów pomocy społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Dla osób psychicznie przewlekle chorych przeznaczono 8 z nich, dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie – 6, a dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie - 1. Należy dodać, że 11 placówek stanowią domy łączonego typu:

1. dla osób przewlekle psychicznie chorych i dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie (1),
2. dla dorosłych, dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie (4),
3. dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie i osób przewlekle psychicznie chorych (1),
4. dla osób w podeszłym wieku, dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie/przewlekle psychicznie chorych, osób przewlekle somatycznie chorych (5),

Tabela nr 1. Liczba domów pomocy społecznej dla osób psychicznie przewlekle chorych oraz dorosłych, młodzieży i dzieci niepełnosprawnych intelektualnie.

Powiat	liczba DPS	liczba miejsc statutowych	liczba wolnych miejsc	liczba oczekujących na umieszczenie
bialski	3	383	1	1
biłgorajski	1	195	6	1
chełmski	3	306	19	0
janowski	1	180	4	16
krasnostawski	3	465	8	0
kraśnicki	1	65	7	0
lubartowski	1	100	7	0
lubelski	2	255	26	0
łukowski	2	141	2	1
parczewski	1	92	0	0
rycki	0	0	0	0
świdnicki	3	253	7	1
tomaszowski	0	0	0	0
włodawski	0	0	0	0
zamojski	3	195	2	2
m. Biała Podlaska	0	0	0	0

²⁰ <http://www.niepelnosprawni.gov.pl/p,73,zaklady-aktywnosci-zawodowej>, dostęp dnia 06.12.2017 r.

m. Chełm	0	0	0	0
m. Lublin	1*	19	b/d	b/d
m. Zamość	1	52	0	0
ogółem	26	2701	89	22

*Filia DPS im. Matki Teresy z Kalkuty Filia nr 1 dla osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Polityki Społecznej Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie, stan na dzień 30.09.2017 r.

W 2016 roku w regionie działało 55 **środowiskowych domów samopomocy** dla osób z zaburzeniami psychicznymi, w tym 30 o zasięgu lokalnym i 25 o zasięgu ponadgminnym. W porównaniu do roku 2015 liczba ŚDS zwiększyła się o 2 jednostki. W omawianym roku 27 środowiskowych domów o zasięgu lokalnym było prowadzonych przez gminę, zaś 3 przez inny podmiot. W przypadku placówek o zasięgu ponadgminnym 14 prowadził powiat, 11 inny podmiot. W 2016 r. środowiskowe domy samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi dysponowały 2062 miejscami, natomiast liczba osób korzystających z ich wsparcia wynosiła 2 371 i wzrosła w porównaniu do roku 2015 o 72 osoby (rok 2012 – 1965 osób, rok 2015 – 2299 osób).

Tabela nr 2. Liczba środowiskowych domów samopomocy i powiatowych ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi w 2016 roku

powiat	zasięg lokalny			zasięg ponadgminny		
	liczba jednostek	liczba miejsc	liczba osób korzystających	liczba jednostek	liczba miejsc	liczba osób korzystających
bialski	4 było 3	88	89	1	25	32
biłgorajski	3 było 2	86	91	0	0	0
chełmski	4	122	128	0	0	0
hrubieszowski	2	75	85	0	0	0
janowski	0	0	0	1	32	36
krasnostawski	1	50	55	0	0	0
kraśnicki	1	47	50	1	55	56
lubartowski	1	25	32	1	60	63

lubelski	1	60	61	2	68	86
łęczyński	2	91	110	0	0	0
łukowski	1	20	23	1	40	47
opolski	1	27	33	1	50	58
parczewski	1	35	35	0	0	0
puławski	2	123	142	1	35	38
radzyński	1	40	50	0	0	0
rycki	0	0	0	1	22	24
świdnicki	1	24	23	1	30	37
tomaszowski	1	28	28	1	20	24
włodawski	0	0	0	1	50	63
zamojski	1	25	31	2	55	58
m. Biała Podlaska	1	45	51	0	0	0
m. Chełm	1	45	52	0	0	0
m. Lublin	0	0	0	9	434	544
m. Zamość	0	0	0	1	30	36
Ogółem	30	1056	1 169	25	1006	1202

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdania MPiPs-03 za 2016 rok.

Zgodnie z informacjami zawartymi w sprawozdaniu MPiPS-3 w 2016 roku osoby z zaburzeniami psychicznymi mogły skorzystać ze wsparcia 5 klubów samopomocy. Kluby funkcjonowały jedynie na terenie dwóch powiatów: 4 na terenie miasta Lublin i 1 na terenie powiatu świdnickiego. W przypadku 3 klubów organem założycielskim i prowadzącym był powiat, zaś 2 kluby były prowadzone przez organizacje pozarządowe. Ogółem w 2016 roku dysponowały 70 miejscami. Ze wsparcia klubów samopomocy skorzystały łącznie 523 osoby.

W regionie w 2016 roku funkcjonowały 3 **mieszkania chronione** dla osób z zaburzeniami psychicznymi prowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego. Dysponowały łącznie 55 miejscami. W roku 2016 w mieszkaniach chronionych przebywały ogółem 54 osoby.

W omawianym okresie osoby z zaburzeniami psychicznymi mogły skorzystać ze wsparcia udzielanego w ramach działalności 14 **ośrodków interwencji kryzysowej**. 3 placówki prowadzone były przez organizacje pozarządowe, natomiast 11 przez jednostki samorządu terytorialnego. Objęły one pomocą ogółem 3 525 osób. Nie można wskazać liczby korzystających przejawiających zaburzenia psychiczne, gdyż sprawozdanie MPiPS-3 ani OZPS nie wyszczególniają tej kategorii klientów.

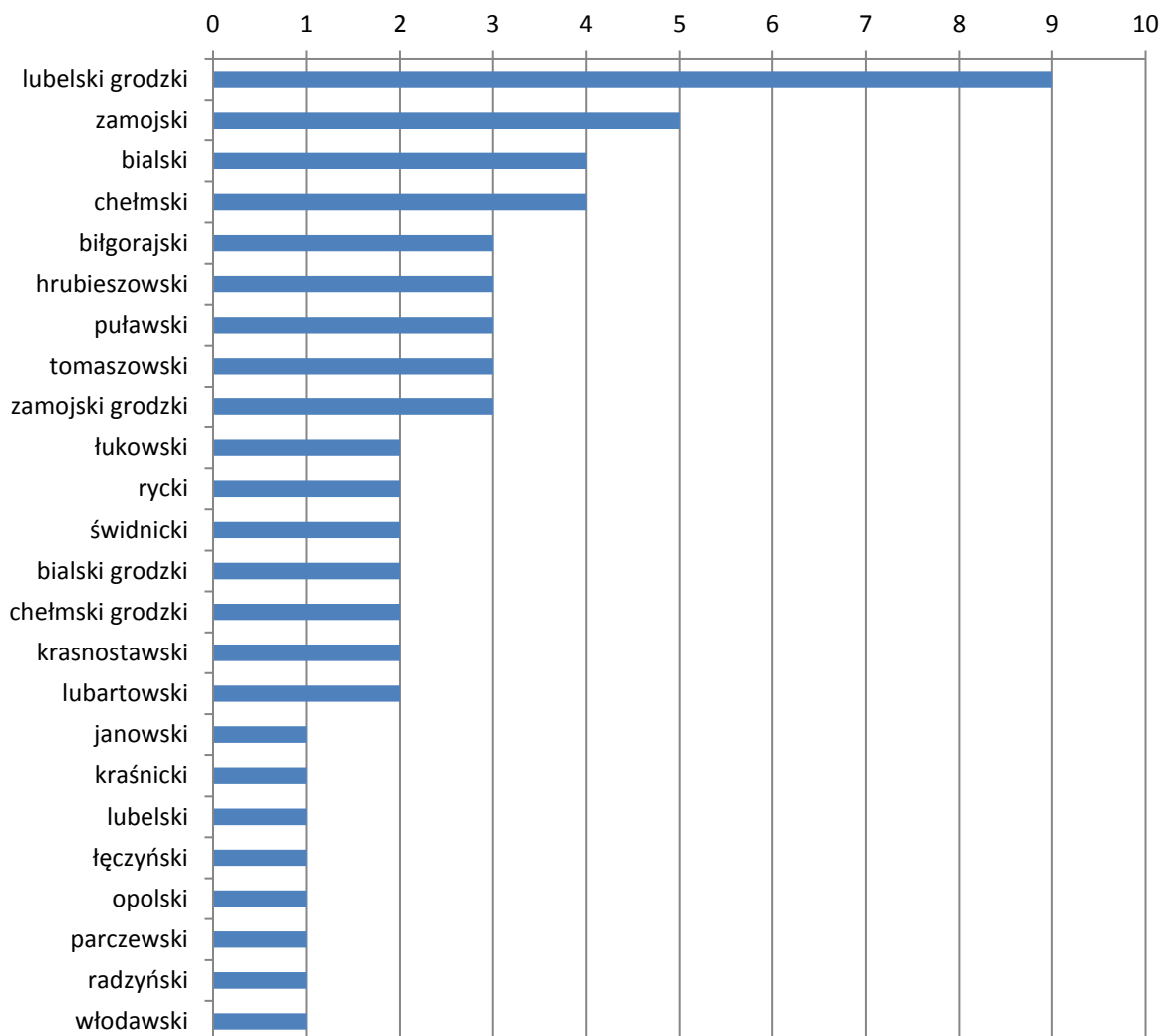
Do zadań zleconych z zakresu administracji rządowej realizowanych przez gminy należy organizacja i świadczenie **specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi** w miejscu zamieszkania. W roku 2016 z tej formy pomocy skorzystały 953 osoby z 918 rodzin. Przyznano 378 852 świadczenia (1 świadczenie = 1 godzina usługi). Ogółem na usługi dla osób z zaburzeniami psychicznymi gminy wydały kwotę 6 745 986 zł. Należy dodać, że od kilku lat można obserwować wzrost liczby osób korzystających z usług. W odniesieniu do roku 2015 liczba korzystających wzrosła o 11 osób.

Sprawozdanie MPiPS - 03 obejmuje jedynie dane statystyczne dotyczące świadczeń pomocy społecznej, jednakże w infrastrukturze społecznej skierowanej do osób z zaburzeniami psychicznymi należy uwzględnić **zakłady aktywności zawodowej i warsztaty terapii zajęciowej**. Zgodnie z ustawą o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych wobec osób z zaburzeniami psychicznymi i chorujących psychicznie prowadzone są działania aktywizujące mające na celu rehabilitację zawodową i społeczną. Do podstawowych form aktywności wspomagającej proces rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zalicza się uczestnictwo tych osób w warsztatach terapii zajęciowej oraz zakładach aktywności zawodowej.

Zgodnie z Informacją dla Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych o działalności Samorządu Województwa Lubelskiego w zakresie rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych w roku 2016 funkcjonowało **59 warsztatów terapii**

zajęciowej (w tym 23 prowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego i 36 przez organizacje pozarządowe), które dysponowały 1 981 miejscami²¹.

Wykres nr 1. Liczba warsztatów terapii zajęciowej w poszczególnych powiatach województwa lubelskiego

Źródło: opracowanie własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie.

Kadrę warsztatów stanowiło 1 099 osób. Na działalność warsztatów wydatkowano kwotę 49 127 153 zł. W zajęciach w WTZ uczestniczyło ogółem 2 841 osób z upośledzeniem umysłowym i chorujących psychicznie. Zarówno liczba warsztatów terapii zajęciowej, liczba uczestników oraz roczne koszty funkcjonowania tych placówek utrzymują się na zbliżonym poziomie na przestrzeni ostatnich lat.

²¹ Na podstawie Informacji dla Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych o działalności Samorządu Województwa Lubelskiego w zakresie rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych w roku 2016.

Wojewódzki program poszerzenia, zróżnicowania i unowocześniania pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi w zakresie pomocy i oparcia społecznego na lata 2018 - 2022

W 2016 roku na terenie województwa lubelskiego działało **7 zakładów aktywności zawodowej**. Zakłady te zatrudniały 237 osób niepełnosprawnych, w tym 174 osoby z zaburzeniami psychicznymi²². W chwili obecnej funkcjonują 3 zakłady aktywności zawodowej prowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego:

1. Zakład Aktywności Zawodowej w Stoczku Łukowskim,
2. Powiatowy Zakład Aktywności Zawodowej w Łęcznej,
3. Powiatowy Zakład Aktywności Zawodowej w Janowie Lubelskim

oraz 4 prowadzone przez inny podmiot:

1. Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną koło w Tomaszowie Lubelskim - Zakład Aktywności Zawodowej w Przeorsku,
2. Charytatywne Stowarzyszenie Niesienia Pomocy Chorym "Misericordia" w Lublinie - Zakład Aktywności Zawodowej w Lublinie,
3. Puławskie Stowarzyszenie Ochrony Zdrowia Psychicznego w Puławach - Zakład Aktywności Zawodowej w Puławach,
4. Stowarzyszenie Centrum Przedsiębiorczości, Integracji i Edukacji w Łukowie - Zakład Aktywności Zawodowej w Łukowie.

b) Pomoc świadczona osobom z zaburzeniami psychicznymi przez ośrodki pomocy społecznej²³

Pomoc dla osób z zaburzeniami psychicznymi jest świadczona przez ośrodki pomocy społecznej w ramach zadań własnych i zleconych gminie na podstawie przepisów ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. oraz ustawy o ochronie zdrowia psychicznego z dnia 19 sierpnia 1994 r.

Badane ośrodki wskazały, że w roku 2016 objęto wsparciem 6 537 osób z zaburzeniami psychicznymi, w tym 3 752 tj. prawie 60% to osoby chorujące psychicznie. W porównaniu do roku poprzedzającego liczba osób z zaburzeniami psychicznymi korzystająca ze wsparcia wzrosła o 322 osoby (2015 r. - 6 215 osób), natomiast liczba osób chorujących psychicznie wzrosła o 78 osób (2015 r. - 3 674 osób). Z uwagi na fakt, iż zwrot ankiet z ośrodków pomocy społecznej był na poziomie 91%, rzeczywista liczba klientów z zaburzeniami psychicznymi korzystających ze świadczeń pomocy społecznej była nieco wyższa.

²² Informacja na podstawie danych Oddziału Rehabilitacji Społeczno – Zawodowej Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie, dotyczy zatrudnienia wszystkich osób niepełnosprawnych bez względu na źródło finansowania.

²³ Dane pochodzą z *Raportu z monitoringu Programu poszerzania, zróżnicowania i unowocześniania pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi w zakresie pomocy: bytowej, mieszkaniowej, stacjonarnej, samopomocy środowiskowej na lata 2014 – 2016* opracowanego przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie w grudniu 2017 r. na podstawie ankiet wypełnionych przez ośrodki pomocy społecznej.

Wojewódzki program poszerzenia, zróżnicowania i unowocześniania pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi w zakresie pomocy i oparcia społecznego na lata 2018 - 2022

W 2016 roku dominującą formą pomocy świadczoną przez ankietowane ośrodki pomocy społecznej była praca socjalna ²⁴ – tą formą pomocy objęto 80% klientów. Ze świadczeń finansowych, które były drugą dominującą formą pomocy przyznawanej osobom z zaburzeniami skorzystało 54% klientów tej kategorii. Z tego rodzaju pomocy korzystała również co druga osoba chorująca psychicznie (55%). Zdecydowanie najmniej osób – 1,2% zostało umieszczonych w mieszkaniach chronionych – co niewątpliwie wynika z faktu, iż liczba i rozmieszczenie terytorialne mieszkań chronionych na terenie województwa jest nieadekwatne do potrzeb w tym zakresie (funkcjonują na terenie 3 gmin).

Tabela nr 3. Pomoc udzielona przez ośrodki pomocy społecznej osobom z zaburzeniami psychicznymi

Formy pomocy	Liczba osób z zaburzeniami psychicznymi		W tym chorujących psychicznie		Koszt (w zł)
	Liczba	Odsetek (w %)	Liczba	Odsetek (w %)	
pomoc finansowa	3 543	54	2 056	55	12 488 728,51
usługi opiekuńcze	909	14	519	12	8 246 303,28
pomoc rzeczowa	779	12	412	11	488 448,15
pomoc formie pracy socjalnej	5 191	80	2 331	62	x
inne*	493	8	292	8	1 593 560,94
skierowanie do SDŚ/OW	1 355	21	724	19	12 115 819,69
skierowanie do DPS	534	8	357	10	12 338 756,60
mieszkanie chronione	82	1,26	68	2	2 516 514,20
Ogółem	12 886**	100***	6 759**	100***	49 788 131,37

²⁴ Art. 45 ustawy o pomocy społecznej – Praca socjalna (świadczenie niepieniężne) świadczona jest na rzecz poprawy funkcjonowania osób i rodzin w ich środowisku społecznym. Praca socjalna prowadzona jest: z osobami i rodzinami w celu rozwinięcia lub wzmocnienia ich aktywności i samodzielności życiowej; ze społecznością lokalną w celu zapewnienia współpracy i koordynacji działań instytucji i organizacji istotnych dla zaspokajania potrzeb członków społeczności.

* m.in. pomoc w formie: opłacanie składek zdrowotnych, schronienie, poradnictwo specjalistyczne, żywność; zasiłek stały, asystent rodziny

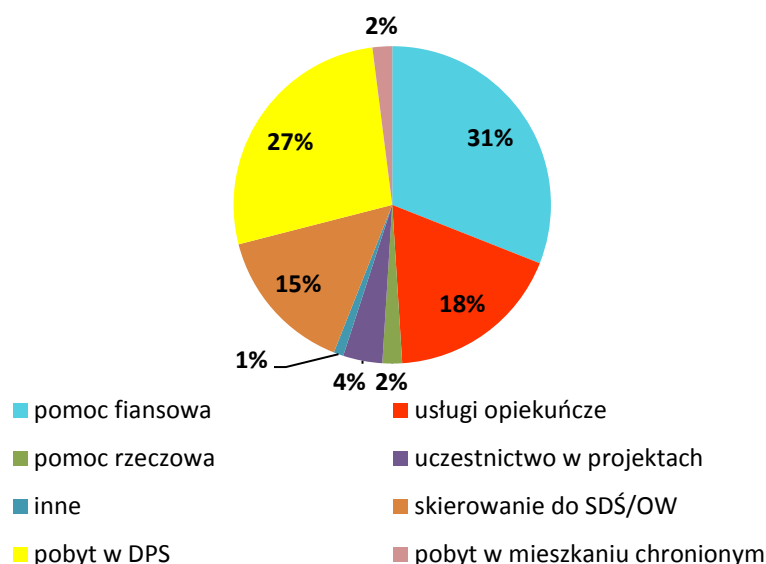
**1 osoba mogła skorzystać z więcej niż 1 formy pomocy, w związku z tym liczba ta jest wyższa niż faktyczna liczba osób z zaburzeniami psychicznymi, którym udzielono wsparcia (6 537 z zaburzeniami psychicznymi i 3 752 osób chorujących psychicznie)

***nie sumuje się do 100 ponieważ 1 osoba mogła skorzystać, z więcej niż 1 formy pomocy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OPS przedstawionych w ankietach monitorujących.

Analizując wydatki ośrodków pomocy społecznej na wsparcie osób z zaburzeniami psychicznymi widoczne jest, że w 2016 r. najwięcej środków finansowych przeznaczono na pomoc finansową – 25%, jak również opłacenie kosztów pobytu w domach pomocy społecznej – 25% i środowiskowych domach samopomocy – 24%.

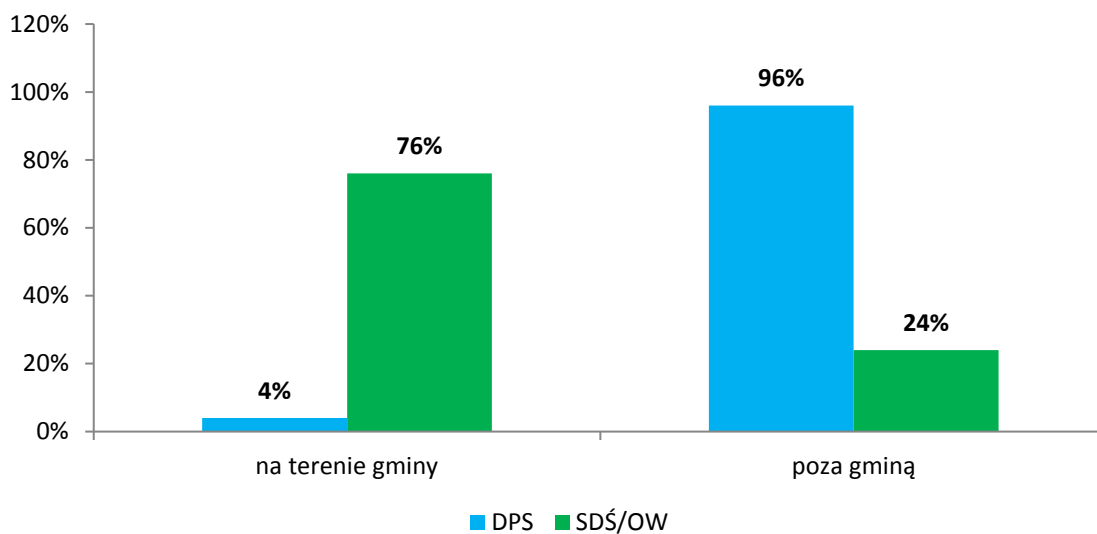
Wykres nr 2. Procentowy udział środków finansowych wydatkowanych przez ośrodki pomocy społecznej w 2016 roku na pomoc dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ośrodków pomocy społecznej przedstawionych w ankietach monitorujących.

Ośrodki, które odpowiedziały na kwestionariusz ankiety wskazały, że mieszkańcy gminy są kierowani przede wszystkim do domów pomocy społecznej usytuowanych na terenie innej gminy. Natomiast, w przypadku środowiskowych domów samopomocy w większości osoby kierowane są do placówek usytuowanych na terenie zamieszkiwanej gminy.

Wykres nr 3. Pobyt osób w placówkach na terenie gminy i poza gminą

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ośrodków pomocy społecznej przedstawionych w ankietach monitorujących.

Wśród badanych ośrodków jedynie 5 wskazało, że w roku 2016 na terenie gminy był realizowany gminny program poszerzania, zróżnicowania i unowocześniania pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi w zakresie pomocy: bytowej, mieszkaniowej, stacjonarnej, samopomocy środowiskowej. Niewiele więcej – 18 (ok. 9%) prowadziło monitoring działań podejmowanych w zakresie stosowanych form wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

c) Pomoc świadczona osobom z zaburzeniami psychicznymi przez powiatowe centra pomocy rodzinie²⁵

Pomoc dla osób z zaburzeniami psychicznymi w powiatach jest świadczona przez powiatowe centra pomocy rodzinie w oparciu o przepisy ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. oraz ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych z dnia 27 sierpnia 1997 r. W roku 2016 wsparciem powiatowych centrów pomocy rodzinie objęto ogółem 6 019 osób z zaburzeniami psychicznymi, w tym 54% (3 221

²⁵ Dane pochodzą z *Raportu z monitoringu Programu poszerzania, zróżnicowania i unowocześniania pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi w zakresie pomocy: bytowej, mieszkaniowej, stacjonarnej, samopomocy środowiskowej na lata 2014 – 2016* opracowanego przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie w grudniu 2017 r. na podstawie ankiet wypełnionych przez powiatowe centra pomocy rodzinie.

osób) stanowiły osoby chorujące psychicznie. Niektóre osoby korzystały z kilku form wsparcia.

Największy odsetek osób z zaburzeniami psychicznymi korzystał ze wsparcia w formie pobytu w domach pomocy społecznej – ponad 40%. Drugą dominującą formą wsparcia było uczestnictwo w zajęciach warsztatów terapii zajęciowej – 31% ogółu osób z zaburzeniami psychicznymi. Stosunkowo niewiele osób – 453, tj. ok. 8% korzystało ze wsparcia w formie dofinansowania do uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych. Najmniej osób korzystało z usług poradnictwa zawodowego oraz innych form wsparcia np. poradnictwa psychologicznego i rodzinnego, uczestnictwa w programie „Aktywny samorząd”.

Tabela nr 4. Pomoc udzielana przez powiatowe centra pomocy rodzinie osobom z zaburzeniami psychicznymi

Formy pomocy	Liczba osób z zaburzeniami psychicznymi	W tym chorujących psychicznie	Koszt (w zł)
dofinansowanie do uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych*	453	168	644 203,98
uczestnictwo w Warsztatach Terapii Zajęciowej*	1 848	543	26 673 342,96
inne zadania wynikające z ustawy o rehabilitacji zawodowej, społecznej zatrudnianiu osób niepełnosprawnych*	1 319	700	946 344,19
uczestnictwo w zajęciach w powiatowych ośrodkach wsparcia	1 628	1 123	14 185 420,36
pobyt w domach pomocy społecznej	2 517	1 072	73 827 047,07**
doradztwo zawodowe	58	45	x
inne***	31	18	54 802
Ogółem	7 854*****	3 669	116 331 160,56

*pomoc udzielana w ramach środków PFRON;

** ogólny koszt prowadzenia domu pomocy społecznej;

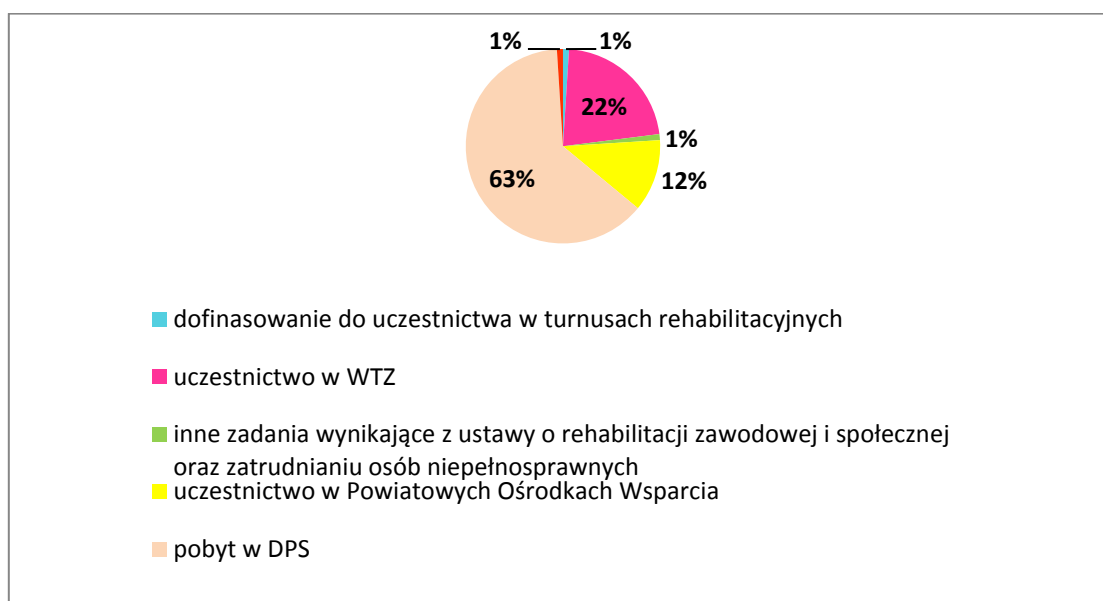
*** m. in. pomoc w formie: poradnictwa, finansowa na kontynuowanie nauki, wsparcie psychologiczne, doradztwo w Punkcie Interwencji Kryzysowej;

**** 1 osoba mogła skorzystać z więcej niż 1 formy pomocy w związku z tym liczba ta jest wyższa niż faktyczna liczba osób z zaburzeniami psychicznymi którym udzielono wsparcia (6 019).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PCPR przedstawionych w ankietach monitorujących.

Koszt pomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi w 2016 roku przedstawiony przez powiatowe centra pomocy rodzinie wyniósł łącznie 116 331 160,56 zł. Największe koszty przeznaczone były na pokrycie pobytu w domach pomocy społecznej osób z zaburzeniami psychicznymi (63 % wszystkich kosztów). Na drugim miejscu pod względem wydatków jest pomoc finansowana ze środków PFRON (m.in. dofinansowanie do turnusów rehabilitacyjnych, WTZ) – łącznie 23%.

Wykres nr 4. Procentowy udział środków finansowych wydatkowanych w 2016 roku przez powiatowe centra pomocy rodzinie na pomoc dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PCPR przedstawionych w ankietach monitorujących.

Na terenie powiatów województwa lubelskiego w 2016 r. funkcjonowało 14 ośrodków interwencji kryzysowej, ze wsparcia których korzystały osoby z zaburzeniami psychicznymi, przy czym 11 placówek prowadzonych było przez jednostki samorządu terytorialnego, zaś 3 przez inny podmiot. OIK funkcjonowały w Biłgoraju, Chełmie, Janowie Lubelskim, Kraśniku, Bychawie, Lublinie, Łukowie, Parczewie, Puławach, Świdniku, Tomaszowie Lubelskim,

Wojewódzki program poszerzenia, zróżnicowania i unowocześnienia pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi w zakresie pomocy i oparcia społecznego na lata 2018 - 2022

Włodawie, Zamościu i Zwierzyńcu. Z przedstawionych danych (ankiety) wynika, że w ramach interwencji kryzysowej pomocą objęto łącznie 3 356 osób, w tym 605 osób z zaburzeniami psychicznymi. Jednak rzeczywista liczba osób z zaburzeniami psychicznymi korzystających ze wsparcia OIK mogła być wyższa, gdyż nie wszystkie ankietowane jednostki podawały dane w tym zakresie. Ośrodków interwencji kryzysowej brakuje na terenie następujących powiatów: hrubieszowskiego, ryckiego, lubartowskiego, krasnostawskiego, grodzkiego bialskiego, ziemskiego bialskiego, łęczyńskiego, opolskiego, chełmskiego ziemskiego²⁶.

Powiatowy program poszerzania, zróżnicowania i unowocześniania pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi w zakresie pomocy: bytowej, mieszkaniowej, stacjonarnej, samopomocy środowiskowej w 2016 roku posiadały 4 powiaty, a 2 wskazały, że są w trakcie opracowywania programu. Natomiast monitoring działań podejmowanych w zakresie stosowanych form wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi prowadziło 7 powiatów.

d) Pomoc świadczona osobom z zaburzeniami psychicznymi przez organizacje pozarządowe²⁷

W roku 2016 ze wsparcia ankietowanych organizacji pozarządowych skorzystało 625 osób z zaburzeniami psychicznymi, w tym 247 (40%) osób chorujących psychicznie.

W analizowanym okresie zdecydowanie najczęściej świadczoną pomocą w badanych organizacjach było wsparcie psychologiczne. Udzielono 1 261 porad psychologicznych. Drugą dominującą formą pomocy udzielaną przez organizacje były zajęcia w klubach samopomocy, z których skorzystało 376 osób z zaburzeniami psychicznymi, w tym 349 osób chorujących psychicznie.

Ponadto, organizacje wskazały, że w ramach ich działalności udzielono wsparcia w formie:

²⁶ <http://www.lublin.uw.gov.pl/wps/wykaz-o%C5%9Brodk%C3%B3w-interwencji-kryzysowej-woj-lubelskiego>, dostęp dnia 22.01.2018.

²⁷ Dane pochodzą z *Raportu z monitoringu Programu poszerzania, zróżnicowania i unowocześniania pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi w zakresie pomocy: bytowej, mieszkaniowej, stacjonarnej, samopomocy środowiskowej na lata 2014 – 2016* opracowanego przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie w grudniu 2017 r. na podstawie ankiet wypełnionych przez organizacje pozarządowe działające w zakresie wsparcia osób z zaburzeniami psychicznymi.

1. usług opiekuńczych – 80 osób chorujących psychicznie;
2. pomocy rzeczowej – 84 osoby z zaburzeniami psychicznymi ogółem, w tym 37 chorujących psychicznie;
3. pomocy finansowej - 34 osoby z zaburzeniami psychicznymi ogółem, w tym 27 chorujących psychicznie;
4. pomocy lekarza psychiatry – 194 osób z zaburzeniami psychicznymi ogółem, w tym 172 chorujące psychicznie;
5. zajęć w ośrodku wsparcia – 179 osoby z zaburzeniami psychicznymi ogółem, w tym 137 chorujących psychicznie;
6. pobytu w mieszkaniu chronionym – 40 osób z zaburzeniami psychicznymi ogółem, w tym 37 chorujących psychicznie;
7. uczestnictwa w warsztatach terapii zajęciowej – 172 osób z zaburzeniami psychicznymi ogółem, w tym 77 chorujących psychicznie;
8. zatrudnienia w zakładach aktywności zawodowej - 127 osób z zaburzeniami psychicznymi ogółem, w tym 69 chorujących psychicznie;
9. innych form, np. pomocy lekarza rehabilitacji, treningu umiejętności życiowych, wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka - 175 osób z zaburzeniami psychicznymi ogółem, w tym 156 chorujących psychicznie.

Wśród badanych organizacji dwie prowadzą mieszkania chronione:

- Charytatywne Stowarzyszenie Niesienia Pomocy Chorym „Misericordia” w Lublinie. Dysponuje ono 16 mieszkaniami. W 2016 roku przebywało w nich 29 osób.
- Puławskie Stowarzyszenie Ochrony Zdrowia Psychicznego w Puławach. Dysponuje ono 10 mieszkaniami. W 2016 roku przebywało w nich ogółem 11 osób.

e) Działania samorządu województwa na rzecz osób z zaburzeniami psychicznymi

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie realizuje zadania mające na celu wsparcie osób z zaburzeniami psychicznymi poprzez:

1) Wspieranie finansowe samopomocowych projektów organizacji pozarządowych służących rozwojowi form oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

W ramach realizacji powyższego zadania dofinansowano projekty organizacji pozarządowych działających w obszarze pomocy społecznej mające na celu wspieranie działań na rzecz rozwoju sieci oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi. W 2016 r. w ramach otwartego konkursu ofert dofinansowano 6 projektów dla 6 organizacji pozarządowych na kwotę 47 900,00 zł.

Ponadto organizacjom pozarządowym, również w ramach otwartego konkursu ofert, zlecono zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych wynikające z Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 lutego 2008 r. w sprawie rodzajów zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zleczanych fundacjom i organizacjom pozarządowym. Podpisano 94 umowy na kwotę 2 060 226,20 zł. Dofinansowano 30 organizacji pozarządowych. Liczba osób z zaburzeniami psychicznymi objęta działaniami w ramach udzielonego wsparcia finansowego wynosiła 6 518 osób.

2) Dofinansowanie ze środków PFRON robót budowlanych służących rehabilitacji osób niepełnosprawnych, a tym samym poprawa standardów obiektów służących rehabilitacji osób z zaburzeniami psychicznymi.

W 2016 r. dofinansowano 4 inwestycje w obiektach służących rehabilitacji osób niepełnosprawnych, na kwotę 751 398, 00 zł. Z obiektów objętych dofinansowaniem korzystało 398 osób.

Ponadto Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie realizuje zadanie wspierania zatrudnienia osób niepełnosprawnych poprzez dofinansowywanie działalności Zakładów Aktywności Zawodowej z terenu województwa lubelskiego. Poniżej przedstawiono tabelę wskazującą wysokość środków przekazanych przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie dla zakładów aktywności zawodowej w poszczególnych latach.

Tabela 5. Zakłady Aktywności Zawodowej

Lp.	Rok	Liczba ZAZ	Liczba osób z zaburzeniami psychicznymi zatrudnionych w ZAZ	Koszty PFRON	Koszty Województwa Lubelskiego
1.	2012	5	119	2 201 500,00 zł	244 611,00 zł
2.	2013	5	122	2 257 000,00 zł	250 778,00 zł
3.	2014	6	155	2 867 500,00 zł	318 611,00 zł
4.	2015	7	178	3 126 500,00 zł	273 389,00 zł
5.	2016	7	174	3 071 000,00 zł	341 222,00 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ROPS w Lublinie.

3) Podnoszenie kwalifikacji kadry realizującej zadania dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

W 2016 r. dokonano diagnozy potrzeb szkoleniowych wśród pracowników OPS oraz PCPR, z której wynikało, że istnieje potrzeba organizacji szkoleń z zakresu problematyki związanej z pracą z osobami z zaburzeniami psychicznymi oraz zagadnień dotyczących istoty i rodzajów chorób psychicznych. Potrzeby szkoleniowe w powyższym zakresie, a także konieczność zwiększenia współpracy pomiędzy pomocą społeczną, a służbą zdrowia były tematami poruszonymi na spotkaniach i szkoleniach organizowanych przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie.

f) Podsumowanie części diagnostycznej

Zasoby instytucjonalne w zakresie opieki środowiskowej dla osób z zaburzeniami psychicznymi w województwie lubelskim systematycznie zwiększają się. Rośnie liczba środowiskowych domów samopomocy, podejmowane są działania na rzecz poprawy standardów mieszkań chronionych, rośnie potencjał organizacji pozarządowych i grup samopomocowych. Mimo to, jednym z głównych problemów infrastrukturalnych jest nierównomierne rozmieszczenie zasobów placówek pomocowych na terenie województwa. Wiele samorządów gminnych i powiatowych nie posiada lokalnych programów ochrony

zdrowia psychicznego, które wyznaczałyby kierunki działań uwzględniając zasoby i potrzeby mieszkańców.

Kolejnym problemem jest niewystarczająca współpraca pomiędzy placówkami systemu ochrony zdrowia, a systemem pomocy społecznej. Wsparcia wymaga także kadra pracująca z osobami chorującymi – pracownicy jednostek organizacyjnych pomocy społecznej stale wskazują na potrzebę szkoleń w zakresie m.in. pracy terapeutycznej z osobami z zaburzeniami psychicznymi oraz ich rodzinami. Brak odpowiedniej wiedzy na temat istoty zaburzeń psychicznych w społecznościach lokalnych przyczynia się do ciągłej stygmatyzacji osób chorujących. Działania edukacyjne, kampanie medialne, ale także realizacja działań profilaktycznych wśród dzieci i młodzieży to wciąż priorytetowe kierunki działań w zakresie poprawy włączenia społecznego osób z zaburzeniami psychicznymi.

II. Analiza SWOT

Analiza SWOT	
Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none">• Wzrost świadomości społecznej dotyczącej możliwości leczenia, terapii aktywizacji społeczno-zawodowej osób z zaburzeniami psychicznymi• Wzrost liczby placówek pomocowych, a tym samym zwiększenie dostępności do usług wspierających osoby z zaburzeniami psychicznymi• Większy dostęp do wsparcia środowiskowego wśród osób z zaburzeniami psychicznymi, w tym zwiększająca się liczba środowiskowych domów samopomocy• Wzrost potencjału rejestrowanych organizacji pozarządowych działających na rzecz środowiska osób z zaburzeniami psychicznymi• Zwiększająca się liczba osób z zaburzeniami psychicznymi zatrudnionych w ZAZ	<ul style="list-style-type: none">• Nierównomierne rozmieszczenie zasobów placówek pomocowych na terenie województwa• Niewystarczająca liczba placówek wsparcia dziennego zarówno dla dorosłych, jak i dzieci oraz młodzieży z zaburzeniami psychicznymi bądź będących w stanach kryzysu psychicznego• Niewystarczająca liczba mieszkań chronionych• Mała liczba podmiotów aktywizujących zawodowo osoby z zaburzeniami psychicznymi w tym: ZAZ i spółdzielni socjalnych• Mała liczba samorządów posiadających lokalne programy ochrony zdrowia psychicznego• Brak centrów koordynacyjnych na różnych poziomach samorządu, które funkcjonowałyby jako źródło danych o systemie opieki nad pacjentem w kryzysie psychicznym• Zbyt mała liczba Klubów Samopomocy (funkcjonują jedynie w 2 powiatach - na terenie miasta Lublin i powiatu świdnickiego)• Niewystarczająca ilość środków finansowych przeznaczonych na realizację programów promocji i profilaktyki zdrowia psychicznego• Łączenie różnych typów zaburzeń psychicznych w ramach tej samej placówki• Niewystarczająca wiedza pracowników jednostek organizacyjnych pomocy społecznej na temat istoty i rodzajów chorób psychicznych• Niewystarczająca współpraca systemu

	<p>opieki zdrowotnej z systemem pomocy społecznej</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mała liczba programów profilaktycznych wśród dzieci i młodzieży • Niewystarczająca liczba kampanii społecznych, medialnych na temat chorób psychicznych
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost pozabudżetowych środków finansowych przeznaczonych na aktywizację zawodową osób z zaburzeniami psychicznymi • Intensyfikacja działań w zakresie promocji, profilaktyki i ochrony zdrowia psychicznego • Realizacja zapisów Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego • Poprawa standardu usług w zakresie mieszkalnictwa wspomaganego • Budowa sieci Centrów Zdrowia Psychicznego • Rozwój organizacji pozarządowych zrzeszających osoby chorujące psychicznie i ich rodziny • Wzrost aktywności sektora pozarządowego w działaniach na rzecz promocji i ochrony zdrowia psychicznego mieszkańców • Profesjonalna kadra zatrudniona w instytucjach zajmujących się wsparciem osób chorujących psychicznie 	<ul style="list-style-type: none"> • Negatywny wpływ przemian społeczno-gospodarczych na kondycję zdrowia psychicznego społeczeństwa • Wzrastająca liczba osób z zaburzeniami psychicznymi na terenie województwa • Niewystarczająca realizacja przez gminy możliwych do zastosowania form wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi • Stygmatyzacja osób z zaburzeniami psychicznymi • Mała stabilność finansowa oraz uzależnienie od środków publicznych sektora pozarządowego świadczącego usługi dla osób z zaburzeniami psychicznymi

III. Cel strategiczny i cele operacyjne Programu na lata 2018 – 2022

Cel strategiczny

Budowa spójnego i efektywnego systemu pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi w województwie lubelskim

Realizacja celu odbywać się będzie poprzez działania w zakresie poszerzania, zróżnicowania i unowocześnienia pomocy i oparcia społecznego, jak również podnoszenia kwalifikacji kadry pracującej z osobami z zaburzeniami psychicznymi.

Efekty realizacji celu

Realizacja celu skutkować będzie wzrostem jakości usług opieki środowiskowej i usług pomocowych, upowszechnienia wiedzy na temat zdrowia psychicznego oraz kształtowania zachowań korzystnych dla zdrowia psychicznego.

Realizacja działań na rzecz włączenia osób z zaburzeniami psychicznymi w życie społeczne i zawodowe przyczyni się do przeciwdziałania dyskryminacji oraz umożliwi pełne uczestnictwo we wszystkich sferach aktywności człowieka, w aspekcie indywidualnym i społecznym.

Cel operacyjny 1

Promowanie rozwiązań zmierzających do poszerzenia, zróżnicowania i unowocześniania pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Działania:

- a) monitoring działań podejmowanych przez instytucje działające na rzecz osób z zaburzeniami psychicznymi w zakresie pomocy finansowej i rzeczowej oraz stosowanych form wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi, a także tworzenie rekomendacji w tym zakresie;
- b) monitoring sytuacji w zakresie tworzenia i funkcjonowania ośrodków interwencji kryzysowej, środowiskowych domów samopomocy, domów pomocy społecznej, mieszkań chronionych i innych form pobytu dziennego lub całodobowego oraz tworzenie rekomendacji w tym zakresie;
- c) tworzenie rekomendacji dotyczących rozwoju infrastruktury dla osób z zaburzeniami psychicznymi przekazywanych Wojewodzie Lubelskiemu w ramach dokumentu: Ocena zasobów pomocy społecznej w województwie lubelskim;
- d) wypracowanie, wdrażanie i promowanie standardu mieszkalnictwa wspomaganego dla osób chorujących psychicznie;
- e) udostępnianie informacji o instytucjach pomocy i oparcia społecznego.

Finansowanie działań: środki samorządu województwa będące w dyspozycji Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie, środki Unii Europejskiej.

Cel operacyjny 2

Rozwijanie form oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi poprzez wsparcie finansowe samopomocowych projektów organizacji pozarządowych

Działania:

- a) zlecenie organizacjom pozarządowym zadań z zakresu pomocy społecznej w zakresie wspierania działań na rzecz rozwoju sieci oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi;
- b) zlecenie organizacjom pozarządowym zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych w zakresie oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

Zlecenie powyższych zadań odbywa się poprzez ogłaszanie otwartych konkursów ofert na podstawie przepisów ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie oraz Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 lutego 2008r. w sprawie rodzajów zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zlecanych fundacjom i organizacjom pozarządowym.

Finansowanie działań: środki finansowe PFRON przyznane dla Województwa Lubelskiego wg algorytmu, przeznaczone na zadania zlecone organizacjom pozarządowym z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych oraz środki własne beneficjentów, środki samorządu województwa.

Cel operacyjny 3

Poprawa standardu obiektów służących rehabilitacji osób z zaburzeniami psychicznymi poprzez wspieranie finansowe projektów inwestycyjnych samorządu terytorialnego finansowanych ze środków PFRON.

Działanie: dofinansowanie ze środków PFRON robót budowlanych w obiektach służących rehabilitacji osób niepełnosprawnych.

Wsparcie odbywać się będzie w trybie wynikającym z Rozporządzenia Ministra Polityki Społecznej z dnia 6 sierpnia 2004 r. w sprawie określenia zadań samorządu województwa, które mogą być dofinansowane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (Dz. U. z 2004 r. Nr 187 Poz. 1940 z późn. zm.).

Finansowanie działań: środki PFRON będące w dyspozycji Województwa Lubelskiego, środki własne beneficjentów.

Cel operacyjny 4

Podnoszenie kwalifikacji kadry realizującej zadania na rzecz osób z zaburzeniami psychicznymi

Działania:

- a) szkolenie przedstawicieli jednostek organizacyjnych pomocy społecznej działających na rzecz osób z zaburzeniami psychicznymi w zakresie:
 - istoty i rodzaju chorób psychicznych,
 - stosowania nowych rozwiązań oraz zwiększania zakresu oferowanej pomocy;
- b) organizacja spotkań konsultacyjnych mających na celu:
 - wzmacnianie potencjału kadry realizującej zadania na rzecz osób z zaburzeniami psychicznymi;
 - budowanie współpracy systemu opieki zdrowotnej z systemem pomocy społecznej;

Finansowanie działań: środki samorządu województwa będące w dyspozycji Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej, środki Unii Europejskiej.

IV. Wskaźniki

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa (dane za 2016 rok)	2018	2019	2020	2021	2022	Miara realizacji celu
Cel operacyjny 1								
1	Liczba dokumentów monitorujących działania podejmowane przez instytucje działające na rzecz osób z zaburzeniami psychicznymi	1	1	1	1	1	1	1 corocznie
2	Liczba dokumentów przekazywanych wojewodzie lubelskiemu zawierających rekomendacje dotyczące infrastruktury (Ocena Zasobów Pomocy Społecznej)	1	1	1	1	1	1	1 corocznie
3	Liczba wypracowanych, wdrożonych i promowanych standardów mieszkalnictwa wspomaganego dla osób chorujących psychicznie	0	1	1	1	1	1	1
4	Liczba aktualizacji Informatora o dostępnych formach opieki zdrowotnej, pomocy społecznej i aktywizacji zawodowej dla osób z zaburzeniami psychicznymi	0	1	1	1	1	1	1 corocznie
Cel operacyjny 2								
5	Liczba organizacji pozarządowych, którym udzielono wsparcia finansowego	36	36	37	37	37	37	Wzrost o 3%

Wojewódzki program poszerzenia, zróżnicowania i unowocześniania pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi w zakresie pomocy i oparcia społecznego na lata 2018 - 2022

Lp.	Nazwa wskaźnika	2016	2018	2019	2020	2021	2022	Miara realizacji celu
6	Liczba osób z zaburzeniami psychicznymi objętych działaniami w ramach udzielonego wsparcia finansowego dla organizacji pozarządowych	6936	6940	6960	6980	7000	7020	Wzrost o 1,2%
Cel operacyjny 3								
7	Liczba inwestycji objętych dofinansowaniem w ramach robót budowlanych	4	4	5	5	6	6	26 w okresie realizacji Programu
8	Liczba osób korzystających z obiektów objętych dofinansowaniem w ramach robót budowlanych	398	400	450	450	498	498	Wzrost o 25%
Cel operacyjny 4								
9	Liczba szkoleń dla przedstawicieli jednostek organizacyjnych pomocy społecznej	0	1	0	1	0	1	3 w okresie realizacji Programu
10	Liczba spotkań konsultacyjnych mających na celu wzmacnianie potencjału kadry realizującej zadania na rzecz osób z zaburzeniami psychicznymi	0	2	2	2	2	2	10 w okresie realizacji Programu
11	Liczba osób, która uczestniczyła w spotkaniach konsultacyjnych mających na celu wzmacnianie potencjału kadry realizującej zadania na rzecz osób z zaburzeniami psychicznymi	0	50	25	50	25	50	200 w okresie realizacji Programu

Wojewódzki program poszerzenia, zróżnicowania i unowocześnienia pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi w zakresie pomocy i oparcia społecznego na lata 2018 - 2022

V. Zasady realizacji Programu

Realizacja i monitoring realizacji Programu.

Za monitoring i realizację Programu odpowiedzialny jest Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie. Monitoring Programu dokonywany będzie corocznie przez zespół, składający się z pracowników Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Lublinie z wykorzystaniem opracowanych przez zespół narzędzi monitorujących.

Z monitoringu powstanie raport, który zostanie przedłożony Zarządowi Województwa Lubelskiego oraz Komisji Polityki Społecznej i Równego Traktowania. W przypadku stwierdzenia konieczności wprowadzenia zmian wynikających z monitoringu, zmian w przepisach prawnych lub w odpowiedzi na potrzeby środowiska Program będzie podlegał aktualizacji.

Źródła finansowania.

Program finansowany będzie z następujących źródeł:

- a) Budżetu samorządu województwa,
- b) środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
- c) środków Unii Europejskiej,
- d) środków własnych samorządów terytorialnych oraz organizacji pozarządowych.

Program finansowany będzie zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa tym zakresie.

Spis tabel i wykresów

Tabela nr 1. Liczba domów pomocy społecznej dla osób psychicznie przewlekle chorych oraz dorosłych, młodzieży i dzieci niepełnosprawnych intelektualnie.

Tabela nr 2. Liczba środowiskowych domów samopomocy i powiatowych ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi w 2016 roku.

Tabela nr 3. Pomoc udzielona przez ośrodki pomocy społecznej osobom z zaburzeniami psychicznymi.

Tabela nr 4. Pomoc udzielana przez powiatowe centra pomocy rodzinie osobom z zaburzeniami psychicznymi.

Tabela 5. Zakłady Aktywności Zawodowej.

Wykres nr 1. Liczba warsztatów terapii zajęciowej w poszczególnych powiatach województwa lubelskiego.

Wykres nr 2. Procentowy udział środków finansowych wydatkowanych przez ośrodki pomocy społecznej w 2016 roku na pomoc dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

Wykres nr 3. Pobyt osób w placówkach na terenie gminy i poza gminą.

Wykres nr 4. Procentowy udział środków finansowych wydatkowanych w 2016 roku przez powiatowe centrum pomocy rodzinie na pomoc dla osób z zaburzeniami psychicznymi.